

OSVRTI I PRIKAZI

Bruno ŠKREBLIN, *Urbana elita zagrebačkog Gradeca*, Zagreb, Hrvatski institut za povijest, 2018., 491 str.

Gradovi hrvatskog srednjeg vijeka predstavljaju u nekim (prvenstveno političkim) segmentima i dalje u velikoj mjeri neistraženu, ali vrlo zahvalnu tematiku, koja nudi raznovrsne istraživačke prilike. Jednu od takvih „rupa“ popunio je dr. sc. Bruno Škreblin, znanstveni suradnik Hrvatskog instituta za povijest, svojom knjigom *Urbana elita zagrebačkog Gradeca*, otisnutom u prosincu 2018. godine. Studija predstavlja prošireni i nadograđeni tekst autorove istoimene doktorske disertacije obranjene 2015. godine na Hrvatskim studijima, pod mentorstvom dr. sc. Irene Benyovsky Latin, znanstvene savjetnice Hrvatskog instituta za povijest. Knjiga je objavljena u okviru vrlo plodnog i interdisciplinarnog projekta URBES (Gradovi hrvatskog srednjovjekovlja: urbane elite i urbani prostor) Hrvatskog instituta za povijest, pod vodstvom spomenute Irene Benyovsky Latin.

Autor je istražio političku elitu Gradeca od 1350. do 1525. godine, razmatrajući građane koji su djelovali kao sudci, prisežnici ili vijećnici. Posvetio je određenu pozornost i drugim dijelovima urbane elite, odnosno trgovačkoj i ekonomskoj eliti unutar grada, slavonskim i ugarskim velikašima te plemićima izvan grada koji su imali veliki utjecaj na sam Gradec, kao i crkvenim institucijama. Pritom je autor obradio objavljenu i neobjavljenu građu, kao i relevantnu hrvatsku i europsku historiografsku produkciju, uklapajući svoju studiju u okvire teorije elita, zastupljene u sociologiji, antropologiji i politologiji.

Nakon kratkoga predgovora (VII – VIII), knjiga započinje s poglavljem „I. Uvodna poglavlja“ (1 – 19), u kojem autor daje sažeti prikaz tematike i s njom usko povezane teorije elita. Iznosi pritom i metodološke postavke istraživanja te pregled korištene izvorne građe i literature. Prije same analize, autor daje „II. Sažeti pregled povijesti Gradeca“ (19 – 29), koji cijeloj studiji pribavlja širi povijesni kontekst, nakon čega se prelazi na primarno pitanje političkih funkcija i njihovih obnašatelja od sredine 14. pa do početka 16. stoljeća u poglavlju „III. Gradske funkcije“ (29 – 74). Za razliku od dalmatinskih komuna, u Gradecu i gradovima kontinentalnog tipa ne postoji zatvorena politička elita, grupirana po obiteljskim rodovima, već sastav političke elite stalno varira s novim doseljenicima.

U narednom poglavlju „IV. Rodbinski odnosi“ (79 – 121), autor eksplicira potonju činjenicu pa dajući pregled zastupljenih obiteljskih rodova, ističe

kako nijedna obitelj nije zadržala kontinuitet u obnašanju političke vlasti duže od dvije ili tri generacije. Tek se početkom 17. stoljeća zatvara krug političke elite s uspostavom doživotnog senatorskog položaja. Pretežit dio političke elite Gradeca u kasnom srednjem vijeku činili su trgovci, o čemu autor piše u poglavlju „V. Struktura gradske elite po zanimanju“ (121 – 139). Dotiče se potom i materijalne moći (nekretnine, gradske kule i zemljišni posjedi) urbane elite kroz prizmu socijalne topografije u poglavlju „VI. Zemljišni posjedi“ (141 – 171). Osim političkih funkcija i materijalne osnove, autor uzima u obzir i neke druge (posebice kulturalne) elemente koji su izgrađivali status urbane elite u poglavlju „VII. Ostali čimbenici u stvaranju ugleda gradske elite“ (171 – 201). Posljednje tematsko poglavlje nosi naslov „VIII. Gradska elita izvan magistrata“ (201 – 215), u kojem autor daje osvrt na ostale centre moći, odnosno slavonske plemiće i velikaše, grofove Celjske te crkvenu elitu, a problematizira pritom i ulogu gradečkih žena. U zaključku („IX. Zaključak“, 215 – 223), autor ukratko sažima sve prethodno iznesene zaključke.

Posljednje poglavlje, „X. Prilozi“ (223 – 451), sačinjavaju činjenični prilozi koje je autor podijelio u dva dijela. U prvom dijelu, pod nazivom „Prilog I. Prozopografija građana na sudačkoj funkciji (1351. – 1525.)“ (225 – 339), autor donosi kolektivnu biografiju svih onih koji su zabilježeni kao sudci u razmatranom razdoblju (94 sudca). Pritom iznosi obilje podataka o svakom pojedinom sudcu, što uvelike olakšava daljnja istraživanja, posebice u komparativnom smislu. Istu stvar možemo pronaći i u monografiji *Zagrebački kanonici u 14. stoljeću – institucionalna i društvena povijest katedralne zajednice* (2018.) autora dr. sc. Marka Jerkovića, koji je sastavio kolektivnu biografiju zagrebačkih kanonika u 14. stoljeću. U tom smislu historiografija danas barata sa suvremenim prozopografijama obiju srednjovjekovnih zagrebačkih korporacija – i Gradeca i Kaptola. U drugom dijelu, pod naslovom „Prilog II. Cjeloviti sastavi magistrata zagrebačkog Gradeca (1377. – 1525.)“ (339 – 451), autor je kronološki poredao cjelovite sastave magistrata (sudac, prisežnici i vijećnici), pri čemu za razdoblje od 1377. do 1436. godine ističe i jezičnu pripadnost na temelju koje se, po principu pariteta, oblikovala vlast (četiri gradečke „nacije“: Slaveni, Latini, Mađari i Nijemci).

Knjiga završava sažetkom na engleskom jeziku (451 – 457) te popisom korištenih izvora i literature, uz bilješke o autoru (473 – 475) i indeks važnijih imena (475). Mnogi gradovi hrvatskog srednjeg vijeka čekaju na ovakvu studiju s fokusom na političku elitu i njezinu materijalnu moć, kako oni kontinentalnog tako i oni mediteranskog tipa. Historiografska je produkcija, posebice od sredine 20. stoljeća, protežirala teme iz domene gospodarske i društvene povijesti, što

je u konačnici dovelo do svojevrsnog zapostavljanja širih političkih dimenzija. Međutim, politička je dimenzija ključna za razumijevanje društvenih odnosa u cjelini. Strukture moći i konkretna politička zbivanja, prije svega, formiraju povijesni okvir unutar kojega se odvijaju politički, ekonomski i društveni procesi, sukladno danom povijesnom kontekstu. U tom pogledu monografija Brune Škreblina služi kao metodološki putokaz za istraživanje urbanih elita i u drugim gradovima hrvatskog srednjeg vijeka, posebice slavonskih i njima srodnih gradova Ugarskog Kraljevstva.

Ante Bećir